

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE DREPT

TEZA DE DOCTORAT

**VINOVĂȚIA ÎN JURISPRUDENȚA
TRIBUNALELOR PENALE INTERNAȚIONALE *AD-HOC*
ȘI A CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE**

O ANALIZĂ A JURISPRUDENȚEI INSTANȚELOR PENALE INTERNAȚIONALE

- *Rezumat* -

Conducător științific: Prof. univ. dr. Viorel PAȘCA

Doctorand: Raluca COLOJOARĂ

Timișoara

2017

VINOVĂȚIA ÎN JURISPRUDENȚA TRIBUNALELOR PENALE INTERNAȚIONALE *AD-HOC* ȘI A CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE

O ANALIZĂ A JURISPRUDENȚEI INSTANȚELOR PENALE INTERNAȚIONALE

Autor: Raluca COLOJOARĂ

Cuvinte cheie:

Drept internațional penal, elementul moral, vinovăția, Genocid, Crime împotriva Umanității, Crime de Război, Curtea Penală Internațională, Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, Tribunalul Penal Internațional pentru crimele comise pe teritoriul Ruandei.

Dreptul internațional penal a fost constituit din nevoia societății internaționale de a-i pedepsi pe cei care se fac vinovați de comiterea celor mai atroce crime, pe timpul unui conflict armat, atac sau chiar pe timp de pace împotriva populației civile, a persoanelor *hors combat* și a acelor obiecte protejate de dreptul umanitar și internațional.

În Procesul Principalilor Criminali de Război, Instanța Internațională Militară de la Nuernberg a susținut, în mod corect, ideea „crimele împotriva legilor internaționale sunt comise de oameni și nu de către entități abstracte, și doar prin pedepsirea acestor indivizi care comit asemenea crime pot fi impuse prevederile dreptului internațional.”¹ Chiar și în aceste circumstanțe însă, condamnarea și pedepsirea celor răspunzători trebuie făcută în limitele legii penale, vinovăția unei persoane trebuind dovedită în afara oricărui dubiu, iar o persoană este vinovată pentru comiterea unei crime doar dacă aceasta a comis elementul material al infracțiunii cu elementul moral alăturat. În cazul în care unul dintre aceste elemente nu este îndeplinit, persoana nu poate fi răspunzătoare.

Într-o societate democratică, care respectă drepturile și libertățile fundamentale ale unei persoane, condamnarea acesteia poate avea loc doar cu respectarea principiilor fundamentale procesului penal. În acest sens, în baza *nulla pena sine culpa*, nicio persoană nu poate fi condamnată pentru o infracțiune fără a-i fi demonstrată vinovăția. Elementul moral ca și principiu general de drept, este un concept recunoscut în cadrul sistemelor de drept. Majoritatea

¹ Tribunalul Internațional Militar de la Nürnberg, Procesul Principalilor Criminali de Război (Trial of the major war criminals), Nürnberg, 14 Noiembrie 1945-1 Octombrie 1946, Vol. XXII, publicat în 1948 la Nürnberg, p. 466 https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/NT_Vol-XXII.pdf

sistemelor legale au tratat *mens rea* ca fiind prezumată.² Astfel dovedirea intenției criminale, sau cunoașterea circumstanțelor, sunt elemente intrinseci oricărei infracțiuni penale.³ Neexistând nicio indicație legislativă contrară, legislația internațională, cere ca o persoană care comite o infracțiune să o comită cu vinovăție, iar o condamnare în absența *mens rea* este în mod cert necunoscută.⁴

În pofida influenței din dreptul penal național, Statutul Tribunalului Penal Internațional *ad-hoc* nu reține și nici nu adresează în mod direct conceptul *mens rea* și nici pe cel material.

Infracțiunile care sunt sub jurisdicția Tribunalului și a Curții, pentru a se putea considera că au fost comise, necesită îndeplinirea condițiilor intenției generale - directe sau indirecte - precum și, în unele cazuri, a unei intenții speciale.

Primele instanțe penale internaționale au fost Tribunalul Internațional Militar de la Nürnberg⁵ și Tribunalul Internațional Militar de la Tokio⁶. Acestea au fost create pentru a-i judeca și pedepsi pe cei care se făceau vinovați de crime majore comise în timpul celui de-al doilea Război Mondial⁷ având jurisdicție asupra Crimelor contra Păcii, Crimelor de Război și Crimelor Împotriva Umanității. Aceste infracțiuni sunt enumerate în cadrul Cartelor dar fără a le defini, lăsând definirea elementului moral, forma intenției necesare pentru comiterea infracțiunilor, la latitudinea judecătorilor.

Aceeași inexistență se regăsește și în cadrul Statutelor Tribunalului Penal Internațional *ad-hoc*, care se mulțumesc doar cu preluarea din convențiile internaționale a infracțiunilor care se regăsesc în jurisdicția lor, enumerarea acestora, precum și a infracțiunilor care le compun și care au fost comise în timpul unui conflict armat, cu caracter internațional sau civil, direcționate contra populației civile.⁸ Un anumit indiciu în privința formei intenției necesare se regăsește în art. 2, 3, 4 și din Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (în continuare T.P.I.I.) și 2, 3, 4 din cel pentru crimele comise pe teritoriul ruandez.⁹

² W. A. Schabas, *Mens Rea and The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, New England Law Review, vol. 37:4, <http://www.nesl.edu/userfiles/file/lawreview/vol37/4/schabas.pdf>, p. 1015

³ *idem*

⁴ *ibidem*

⁵ Instituit de către puterile aliate în baza „Acordului privind urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai Puterilor Europene ale Axei”, prin Carta Tribunalului Internațional Militar, semnată la 8 August 1945 (TIMN)

⁶ Charter of the International Military Tribunal for the Far East, adoptat la data de 19.01.1946 la Tokio.

⁷ Carta T.I.M.N., art 1

⁸ *Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie*, înființat prin Rezoluția ONU din 827 din 25 mai 1993, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf, art. 5

⁹ Similar și în cel al T.P.I.R. *Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda*, înființat prin Rezoluția ONU nr. 955 din 8 noiembrie 1994.

De exemplu, articolul 2 din Statutul T.P.I.I. se referă la *Gravele Încălțări aduse Convenției de la Geneva de la 1949* în baza căruia va fi considerată vinovată o persoană care a comis următoarele infracțiuni cu intenție: omor intenționat, cauzarea în mod intenționat de mari suferințe (...) sau lipsirea unui prizonier de război sau civili, în mod intenționat sau de dreptul la un proces echitabil, iar Articolul 4, singurul care folosește noțiunea de intenție, specificând că Genocidul semnifică comiterea oricărui act din cuprinsul său, cu intenția de a distruge în tot sau în parte un grup în baza naționalității, etniei, rasei sau religiei. Din art 3 al. b „în mod dorit, al articolul 3, Violări ale legilor și cutumelor de război, se poate deduce, că legiuitorul s-a referit la comiterea acestora cu intenție. Alte infracțiuni utilizează sintagme de genul Distrugere în mod deliberat, Omucidere intenționată, cauzarea de grave suferințe în mod intenționat sau *Intenția de a distruge* (...).Însă nu doar aceste infracțiuni pot fi comise doar cu acea formă de intenție.

Astfel, nespecificând sau definind elementul moral necesar, a fost lăsat la latitudinea instanțelor să îl definească în fiecare caz în parte. În acest fel, a fost creată o vastă jurisprudență în privința conceptului de vinovăție.

Un foarte mare pas în acest sens s-a făcut prin adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale (în continuare C.P.I.).¹⁰ Acesta, pe lângă faptul că încearcă să înglobeze o listă cât mai detaliată a celor mai grave infracțiuni, face un pas foarte important spre o jurisprudență cât mai unitară. Astfel, o primă noutate pentru dreptul internațional penal sunt Elementele constitutive ale Infracțiunilor¹¹, care descriu elementele esențiale și fundamentale ale fiecărei infracțiuni, care cad sub incidența Curții. Dar noutatea cea mai semnificativă, pentru prezenta lucrare, este articolul 30, Elementul psihologic, din Statutul Curții. Acesta descrie care este starea intențională necesară, în general, în cazul în care nu este prevăzută în special de către articolul privind infracțiunea în sine sau în Elementele constitutive ale Crimelor. Considerăm că nu s-ar fi ajuns la inserarea unui asemenea articol în cadrul statutului instanței penale internaționale permanente dacă nu ar fi existat jurisprudența instanțelor *ad-hoc* care, pe lângă faptul că a creat posibilul cadru legal care lipsea, a demonstrat necesitatea unui asemenea articol, prin prisma experienței prin care au trecut Tribunalele *ad-hoc*. Deși nespecificată sau mai bine spus neconsacrată în statutele tribunalelor penale internaționale, necesitatea unei minți vinovate (*guilty mind*) deținută de către autor, co-autor, instigator, complice, cel care înlesnește și/sau sprijină sau cel care dă ordinele, se subînțelege din scopul determinat al fiecărei

¹⁰ Adoptat prin documentul A/CONG.183/9 din 17 Iulie 1998, în vigoare din 1 iulie 2002

¹¹ adoptate prin A/CONG.183/9 din 17 Iulie 1997, în vigoare din 2002, <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/336923D8-A6AD-40EC-AD7B-45BF9DE73D56/0/ElementsOfCrimesEng.pdf>

infracțiunii în parte. Datorită faptului că aceasta este o componentă integrantă în cadrul definiției infracțiunii în sine, judecătorii nu aplică doar o prezumție generală în privința *mens rea* pentru o condamnare.¹²

Importanța elementului moral - *mens rea* - a fost asumată încă de la început de către Camera de Primă Instanță a Tribunalului, în prima sa hotărâre, *Procuror c. Erdemović*¹³ considerând a fi un element esențial al infracțiunilor consacrate prin Statut.¹⁴ În această cauză, fiind vorba despre o recunoaștere a vinovăției, nu s-a considerat necesar ca acest aspect să fie analizat. Totuși este de remarcat că noțiunea elementului moral nu a fost abordată în detaliu nici în cadrul primei hotărâri de condamnare.¹⁵ Ulterior însă, s-a demonstrat a fi imperios necesar ca acest subiect să fie abordat, creându-se în acest sens o jurisprudență valoroasă, nu doar pe plan internațional ci și național¹⁶.

Referindu-se la vinovăție, Camerele Tribunalului au considerat că infracțiunile, prevăzute și sancționate în baza Statutului sunt comise în cunoștință de cauză, respectiv cu intenție.¹⁷ În acest sens, unii judecători au apreciat că intenția criminală include, pe lângă elementul cognitiv al cunoașterii, și un element volitiv de acceptare¹⁸, în timp ce alții au fost de părere că simpla prevedere a unui posibil rău este suficient pentru a exersa răspunderea penală a individului.¹⁹

Diferențele de terminologie între cele două sisteme de drept care stau la baza Statutului au creat anumite divergențe. Astfel, în timp ce unii judecători utilizau termenii cu proveniență din *common-law*, cum ar fi intenția directă, indirectă și *recklessness*, alți judecători au preferat sintagmele cu proveniență din dreptul continental, ca *dolus directus*, *dolus eventualis*, dar și *dolus specialis*, fără a lua în seamă diversitatea existentă între acești termeni și între cele două sisteme de drept²⁰. De exemplu, *recklessness – dolus eventualis* din sistemul *common law* și *dolus eventualis* din sistemul continental nu sunt două concepte echivalente, deși folosesc aceeași denumire, în sensul că în timp ce *dolus eventualis* din sistemul continental necesită un

¹² W.A. Schabas, *precit.*, p. 1020.

¹³ T.P.I.I., *Procuror c. Erdemović*, cauza nr. IT-96-22-T, Sentință, din data de 29 Noiembrie 1996

¹⁴ W. A. Schabas, *precit.*, p. 1020

¹⁵ T.P.I.I., *Procuror c. Tadić*, cauza nr. IT-94-1-T, Hot. în Primă Instanță, din data de 14 Iulie 1997

¹⁶ În Republica Serbia și Bosnia și Herțegovina au fost create instanțe speciale pentru a judeca persoane acuzate de crime comise în timpul războiului Iugoslav.

¹⁷ T.P.I.I., *Procuror c. Tadić*, cauza nr. IT-94-1-A, Decizie în apel), 15 iulie 1999..

¹⁸ T.P.I.I., *Procuror c. Orić*, cauza nr. IT-03-68-T, Hot. în primă inst., 30 Iunie 2006, para. 279

¹⁹ T.P.I.I., *Procuror c. Blaškić*, cauza nr. IT-95-14-T, Hot. în primă inst., 3 Martie 2000, para. 152, M. E. Badar, *Drawing the Boundaries of Mens Rea in the Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, *International Criminal Law Review* 6: 313–348, 2006, Koninklijke Brill NV. p. 315

²⁰ M.E. Badar, *Drawing the Boundaries...*, *precit.*, p. 315

element cognitiv a cunoștinței și un element volitiv al acceptării riscului, *recklessness* sau *dolus eventualis* în sistemul *common-law* nu deține un asemenea element volitiv²¹.

Datorită gravității maxime a infracțiunilor enumerate în Statutele Instanțelor Penale Internaționale, aceasta determină ca ele să nu poată să fie comise decât cu o *mens rea* în forma intenției. Culpă, sub formele ei, nu poate fi luată în considerare decât în anumite cazuri clar determinate²². Camera de Primă instanță a Curții Penale Internaționale a respins această afirmație, statuând că, deși din prevederile Elementelor constitutive ale infracțiunilor s-ar putea înțelege că o anumită infracțiune ar putea fi comisă din culpă, articolului 30 din Statut menționează în mod clar că, respectivele infracțiuni nu pot fi comise decât cu intenție directă indirectă și în unele cazuri cu *dolus specialis*. Din analiza jurisprudenței, se poate trage concluzia că, în general, o infracțiune poate fi comisă printr-o acțiune sau omisiune, cu intenție în ambele forme²³.

În sistemul internațional penal, este necesar ca anterior analizei crimei sau crimelor specifice de a căror comitere este acuzată persoana, să fie în mod primar demonstrată existența crimei de război, a celei împotriva umanității și a celei de genocid ca și concept de sine stătător.

În acest sens acuzarea este obligată să demonstreze următoarele puncte.

Potrivit statutelor instanțelor penale internaționale relevante acestei lucrări, Tribunalele Penale Internaționale *ad-hoc* și Curtea Penală Internațională, sunt abilitate să judece persoane învinuite de comiterea de Crime împotriva Umanității, Crime de Război, Genocid și mai nou Crima de Agresiune. Aceasta din urmă nu va fi abordată pentru faptul că momentan nu există jurisprudență.

Având în vedere natura acestor infracțiuni, nu este suficientă doar comiterea lor ci, pentru a se încadra în cele prevăzute de statutele instanțelor penale internaționale este necesar să mai fie îndeplinit, în mod imperios și obligatoriu și elementul caracterului internațional al infracțiunii, aceasta constituind o premisă a răspunderii penale pentru comiterea infracțiunilor cu caracter internațional.

Aceasta se referă în fapt la conceptul în sine, respectiv, existența infracțiunii de crimă de război, genocid, crime contra umanității sau crimei de agresiune – respectiv, cerința existenței unei violențe organizate, cunoscut sub denumirea și de elementul contextual, circumstanța contextuală sau cum vom vedea în jurisprudența tribunalelor *ad-hoc*, fiind cerința generală. Așadar, existența acestui element transformă de fapt crima respectivă dintr-o crimă

²¹ *Idem*, p. 332

²² cauza *Lubanga*

²³ T.P.I.I., *Procuror c. Prlić et al*, cauza nr.IT-04-74-T, Hot. în primă inst., 29 Mai 2013

„ordinară” care cade doar sub incidența legislațiilor naționale într-una care cade sub incidența dreptului penal internațional.

Acest element poate lua forma unui element material, ca și în cazul crimelor de război (existența unui conflict armat), crimei de agresiune (utilizarea forței armate împotriva suveranității sau integrității teritoriale sau al independenței politice al altui stat²⁴ - respectiv, utilizare de forță în mod organizat) și ale crimelor împotriva umanității (un atac sistematic și răspândit asupra populației civile) – fiind de fapt, condiția obiectivă a acesteia. Pentru determinarea crimei de Genocid, elementul contextual este unul de ordin subiectiv și cere ca o persoană să fi acționat în baza unei intenții specifice, calificate prin scop, respectiv acela de a distruge un grup în tot sau în parte în baza apartenenței acestuia la o anumită naționalitate, rasă, religie sau etnie.

Pentru stabilirea existenței Crimei de Război și a Crimelor împotriva Umanității trebuie îndeplinite anumite criterii obiective și unul subiectiv. În acest sens, elementul obiectiv al crimelor de război este existența unui conflict armat fie - cu caracter internațional sau non-internațional (civil), în timp ce Crimele împotriva Umanității cer stabilirea existenței unui atac generalizat și/sau sistematic, direcționat împotriva populației civile. În acest sens acțiunile trebuie să fi fost comise în contextul unui conflict armat și/sau atac, neînsemnând însă că, pentru existența Crimelor împotriva Umanității să se ceară ca acestea să fi fost comise în timpul unui conflict armat, atacul poate să-i preceadă, să existe concomitent cu sau să-i urmeze. Dovada atacului generalizat și/sau sistematic fiind suficientă. Pe lângă acestea, acuzarea trebuie să dovedească legătura de cauzalitate (nexus) între crimele comise și atacul sau conflictul armat.

Camera de primă instanță a T.P.I.I. a identificat următoarele cerințe generale pentru existența crimelor împotriva umanității: a) trebuie să fi existat un atac, b) atacul să fi fost direcționat împotriva populației civile, c) atacul trebuie să fi fost generalizat și/sau sistematic, d) actele făptuitorului trebuie să fi făcut parte din atac și d) făptuitorul²⁵ trebuie să fi cunoscut existența atacului generalizat și/sau sistematic și că acesta este direcționat împotriva populației civile și că actele sale fac parte din atac. Pe de altă parte condițiile crimelor de război sunt următoarele: a) existența unui conflict armat, b) crimele comise erau într-o relație strânsă cu acel conflict (cerința legăturii) și c) violările constituie încălcarea regulilor de drept umanitar,²⁶ - cunoscute și ca și criteriile *Tadić*.

²⁴ Articolul 1 Anexa la Rezoluția Adunării Generale a ONU cu nr. 3314 (XXIX) din 14 Decembrie 1974 (cunoscută sub denumirea de „Definiția ONU a Agresiunii”)

²⁵ T.P.I.I., *Procuror c. Karadžić*, cauza nr. IT-95-5/18-T, Hot în Primă Instanță, 27 Martie 2016 para. 472 citând T.P.I.I., *Procuror c. Kunarac*, cauza nr. IT-96-23-A & IT-96-23/1-A Hot. în apel, 12 Iunie 2002., para. 85

²⁶ T.P.I.I., *Procuror c. Tadić*, cauza nr., IT-94-1-A, *Jurisdiction Decision on Interlocutory Appeal*, paras. 94, 143

Pe de altă parte, acuzarea mai trebuie să dovedească cunoștința acuzatului cu privire la atac sau conflict, respectiv că, știa că actele sale sau omisiunile cad sub incidența acestor crime. Această știință reprezintă cerința elementului moral pentru existența conceptului de crimă.

În ceea ce privește Genocidul, condiția sa este reprezentată de una de ordin subiectiv, psihologic, reprezentată din distrugerea intenționată a grupului protejat în tot sau în parte, iar această distrugere trebuie să fi fost scopul autorilor.²⁷ În acest sens, făptuitorul trebuie să fi acționat cu intenția de a distruge grupul țintă în tot sau în parte pe motiv rasial, etnic, religios sau național. Inexistența acestui scop duce și la inexistența infracțiunii de genocid, dar faptele dacă se încadrează și îndeplinesc cerințele celorlalte concepte vor putea conduce la o condamnare pentru acestea.

Ulterior analizei și stabilirii existenței uneia sau a tuturor crimelor descrise mai sus, se procedează la analiza infracțiunilor de a căror comitere este acuzată persoana.

Dolus specialis (Intenția calificată)

Jurisprudența Tribunalului, precum și doctrina în domeniul dreptului internațional penal, specifică în mod clar faptul că anumite infracțiuni nu pot fi considerate a fi fost comise decât dacă a existat o intenție calificată în momentul comiterii lor. În acest sens, judecând diferite cauze de o complexitate mare, Camerele Preliminare, de Primă Instanță sau în Apel au decis că anumite infracțiuni, ca de exemplu Genocidul (și cele care intră sub umbrela sa) necesită să fi fost comise cu acest *dolus specialis*.

1. Genocidul

De menționat că, în comparație cu jurisprudența T.P.I.R., care este o adevărată culegere de spețe pe acest subiect, s-ar putea percepe că a existat o anumită reticență din partea T.P.I.I. de a statua asupra acestei infracțiuni, probabil nedorind să se exprime asupra existenței sau inexistenței genocidului pe teritoriul fostei Iugoslavii²⁸.

²⁷ Karadžić, Hot în Primă Instanță, *precit.*, para 549; T.P.I.I., *Procuror c. Krstić*, cauza nr. IT-98-33-A, Decizia în Apel, 19 Aprilie 2004.; T.P.I.I., *Procuror c. Jelisić*, cauza nr. cauza nr. IT-95-10-T, Hot. Primei Instanțe, 14 Decembrie 1999, para. 100; <http://www.icty.org/en/action/cases/4> T.P.I.R., *Procuror c. Kayishema și Ruzindana*, cauza nr. ICTR-95-1-T, Hot. Primei Instanțe, din data de 21 Mai 1999, para. 94; <http://unictr.unmict.org/en/cases>

²⁸ C.I.J., Cauza, *Bosnia și Herțegovina v. Serbia și Montenegro*, referitoare la Aplicabilitatea Convenției pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimei de Genocid, din 26 Feb. 2007, <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf>

Din perspectiva Statutului, Genocidul poate fi comis dacă următoarele două condiții sunt îndeplinite în mod cumulativ.

1. una dintre infracțiunile prevăzute în sub-paragrafele articolului 4 din Statut au fost comise cu *mens rea* cerută pentru aceste tipuri de infracțiuni;

2. și existența unui *dolus specialis* caracteristic crimei, respectiv acea intenție de a distruge în totalitate sau în parte un grup din punct de vedere național, etnic, rasial sau religios²⁹. În acest sens, este indispensabil ca, pentru ca existența infracțiunii de genocid să fie admisă, autorul sau autorii să își fi dorit în mod special distrugerea, în tot sau în parte, a unui asemenea grup³⁰, intenția fiind caracterizată printr-un surplus of intent³¹.

În consecință, pe lângă intenția necesară comiterii în mod normal a infracțiunii respective, mai este necesar a fi demonstrat că a existat acea intenție specială. Astfel, s-a decis că, „pe lângă dovada intenției de a comite actul în sine este cerută dovada intenției specifice de a distruge grupul țintă în tot sau în parte.”³² De exemplu în cazul omorului sau cauzarea de grave vătămări corporale sau mentale, membrilor grupului infracțiunii care se regăsesc și în articolele 2 și 5, dacă este dovedită intenția specifică acestor infracțiuni dar și acea intenție specială regăsită în cadrul genocidului, respectiv distrugerea grupului, aceasta din urmă va face distincția³³ și va califica infracțiunea drept Genocid, altfel am putea vorbi despre exterminare – art. 5 (b) dacă sunt ucise mai multe persoane sau omor, ca și Crimă contra Umanității.

2. Persecutarea

Persecutarea pe motiv politic, rasial sau religios, ca și Crimă împotriva Umanității și pedepsibilă conform articolelor din Statutele instanțelor penale internaționale este definită în jurisprudența T.P.I.I. ca fiind “un act sau o omisiune care (i) discriminează de fapt și neagă sau înfrânge un drept fundamental recunoscut de dreptul internațional cutumiar sau de tratate” (*actus reus*); și (ii) este înfăptuit în mod deliberat cu intenția de a discrimina pe motiv politic,

²⁹ T.P.I.I. *Procuror c. Jelisić*, IT-95-10-A, Hot. în apel, 5 July 2001, para 45,

³⁰ T.P.I.I., *Procuror c. Stakić*, cauza nr. IT-97-24 – T, Hot. în primă inst., 31 Iulie 2003, para. 520, T.P.I.I., *Procuror c. Brđanin*, cauza nr. IT-99-36-T, Hot. în primă inst., 3 Aprilie 2007., para 695, Jelisić, Decizia în Apel, *precit.*, para 45.

³¹ *Stakić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 550

³² "proof of the specific genocidal intent to destroy the targeted group in whole or in part is required in addition to proof of intent to commit the underlying act." (t.n.) *Procuror c. Popović et al*, cauza nr. IT-05-88-T, Hot. în primă inst., 10 Iunie 2010, para 808, final. În același sens, *Krstić*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 20, ICJ *Bosnia v. Serbia*, Hot., para. 186.

³³ *Popović et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 820

social sau religios (*mens rea*)”³⁴ “prezența intenției discriminatorii este suficientă pentru a îndeplini cerințele elementului moral cerut de această infracțiune”.³⁵ Astfel, un act sau o omisiune este discriminator dacă victima este ținta datorită apartenenței sale unui grup protejat”.³⁶

Dar, pentru ca aceste acte să fie considerate acte de persecutare, trebuie să fi fost de o gravitate egală cu altele enumerate de aceleași articole “fie că sunt luate în mod izolat sau în conjuncție cu alte acte și că aceste acte “trebuie să constituie o negare a sau o încălcare a drepturilor fundamentale care în baza dreptului cutumiar”.³⁷ În timp ce elementul material al infracțiunii de persecutare poate lua diferite forme, crima cere ca actul sau omisiunea să fie îndeplinite cu o intenție specifică de a discrimina acele victime pe motive politice, rasiale sau religioase deosebind-o în acest fel de alte infracțiuni prevăzute de articolul 5, fiind considerat în jurisprudența tribunalului *ad-hoc* că, făptuitorul a acționat cu “intenția de a răni victima pentru că aparține unei comunități specific sau grup”³⁸ acesta neînsemnând însă că autorul a acționat „posedând o intenție specifică persecutorie” peste cea discriminatorie.³⁹ Această intenție discriminatorie poate fi înțeleasă din natura sistematică a crimelor comise împotriva unui grup și atitudinea generală pe care o are făptuitorul față de grup, așa cum a fost demonstrat de comportamentul acuzatului. Nu este necesar ca aceste acte să facă parte dintr-o politică sau o practică discriminatorie.⁴⁰

Intenția directă sau indirectă

Infracțiuni cum ar fi omorul sau exterminarea nu necesită să fi fost comise cu o intenție specială, dar trebuie să fi fost comise cu intenție directă sau indirectă⁴¹.

³⁴ T.P.I.I., *Procuror c. Karadžić*, cauza nr. IT-95-5/18-T, Hot. Primei Instanțe, din data de 27 Martie 2016, para. 497 (citând, T.P.I.I., *Procuror c. Stakić*, cauza nr., IT-97-24-A, Decizia în Apel, 22 March 2006, para. 327; T.P.I.I., *Procuror c. Kordić și Čerkez*, cauza nr. IT-95-14/2-A, Decizia în Apel, 17 Decembrie 2004 para. 101; *Blaškić, Appeal Judgement*, para. 131; T.P.I.I., *Procuror c. Vasiljević* cauza nr. IT-98-32-A, Decizia în Apel, 25 February 2004, para. 113; T.P.I.I., *Procuror c. Krnojelac*, cauza nr. IT-97-25-A, Decizia în Apel, 17 September 2003, para. 185.)

³⁵ *Karadžić*, Hot. Primei Instanțe, para. 497, T.P.I.I., *Procuror c. Simić et al.* Case No. IT-95-9-T, Hot. Primei Instanțe, 17 October 2003, para. 52, .

³⁶ ICTY, *Prosecutor v. Lukić and Lukić*, Case No. IT-98-32/1-A, Decizia în Apel, 4 December 2012, para. 455; *Kvočka AJ*, paras. 320, 366, 455; *Kordić*, Appeal Judgement, para. 111; ICTY, *Prosecutor v. Brđanin*, Case No. IT-99-36-T, Hot. Primei Instanțe, 1 Septembrie 2004, paras. 992–993, etc

³⁷ *Popović et al.* Decizia în Apel, para. 738.

³⁸ *Karadžić*, Hot. Primei Instanțe, para. 500

³⁹ *Kordić*, Appeal Judgement, para. 111

⁴⁰ *Karadžić*, Hot. Primei Instanțe, para. 500

⁴¹ T.P.I.I., *Procuror c. Haradinaj*, cauza nr. IT-04-84bis-T, Hot. în primă inst., 4 April 2008, para. 130, *Kunarac*, Decizia în Apel, *precit.*, paras 127-128

1. Omorul

Infracțiunea de omor este prevăzută de articolele 5(a), 3, 2 (a) și 4 (a). Uciderea unei persoane poate fi comisă printr-un act sau o omisiune⁴², iar infracțiunea poate fi stabilită în vina unei persoane dacă comportamentul său a contribuit în mod substanțial la decesul persoanei⁴³. În cauza *Procuror c. Popović et al.*, Camera de Primă Instanță a stabilit că: "*Mens rea* pentru omor poate lua forma intenției uciderii intenționate, sau a intenției de a cauza răni serioase corpului/ vătămări corporale grave care acuzatul trebuia în mod rezonabil să știe că vor duce la deces."⁴⁴

Este astfel clar că autorul crimei va fi găsit vinovat doar dacă a acționat cu intenție directă, dorindu-și decesul victimei, sau cu intenție indirectă, cauzându-i acesteia asemenea vătămări care în mod clar ar cauza decesul victimei⁴⁵. În orice caz, s-a considerat că intenția, sub oricare forme, este singura care poate fi luată în considerare, *neglijența sau culpa gravă* nu au fost forme ale *mens rea* acceptate de către Tribunal, considerând că nu satisfac cerințele acesteia, iar premeditarea nu este o cerință a elementului moral⁴⁶.

2. Exterminarea

Este definită ca fiind uciderea persoanelor, inclusiv prin impunerea unor condiții de viață care vor aduce la distrugerea unei părți dintr-o populație și comportamentul a fost constituit din sau a făcut parte din uciderea în masă a membrilor unei populații civile.

Nici exterminarea, ca și omorul, nu face parte din acele infracțiuni care necesită o intenție calificată. Acest lucru nu înseamnă că nu au existat controverse în ceea ce privește elementul moral al acestor infracțiuni. Astfel, elementul moral este compus din două elemente cumulative:

1. act sau omisiune care să rezulte în decesul/moartea unor persoane pe scară largă (actus reus)

⁴² *Popovic et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 788, *Kvočka et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 260; *Galić*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 149. De exemplu: omorul comis prin omisiunea de a acorda îngrijiri medicale sau hrană. *Kvočka et al.*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 270

⁴³ *Popović et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 788, similar, *Brđanin*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 382; *Delalić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 424.

⁴⁴ Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 788; similar, *Orić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 348, *Haradinaj*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 124

⁴⁵ A fost acceptată și ideea că există intenție, respectiv starea psihică necesară, pentru omor și în cazul în care autorul a cunoscut probabilitatea ca acțiunile sale să provoace moartea victimei, *Strugar*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 236.

⁴⁶ *Orić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 348, similar, *Brđanin*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 386; *Kordić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 235; *Stakić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 587;

și

2. intenția de a ucide mai multe persoane pe scară largă, sau să provoace vătămări corporale grave sau să creeze condiții de viață care să ducă la decesul persoanelor, având cunoștința rezonabilă că actul sau omisiunea va crea în mod probabil moartea unui număr mare de persoane (*mens rea*).

În comparație cu T.P.I.R., din analiza jurisprudenței T.P.I.I. pe acest subiect, se poate observa că acesta a fost destul de inconsistent în privința elementului moral cu necesar acestui tip de infracțiuni. Astfel, după ce s-a considerat că infracțiunea ar putea fi comisă și cu *temeritate*⁴⁷, ulterior s-a realizat că această formă este incompatibilă cu o asemenea infracțiune notând că în baza construcției art. 5 *dolus eventualis* sau culpa fără prevedere nu pot fi factori suficienți pentru a condamna pe cineva pentru această crimă, considerând că limita elementului moral nu poate fi mai joasă decât intenția cerută pentru omor ca și formă a Crimei contra Umanității (i.e. *dolus directus*⁴⁸ sau chiar *dolus eventualis*⁴⁹).

Ulterior, după mai multe hotărâri, mai mult sau mai puțin conflictuale⁵⁰, Camera de Apel, în cauza *Procuror c. Stakić*⁵¹, a pus capăt acestor diferențe de opinie. Astfel, bazându-se pe o hotărâre a T.P.I.R.⁵², a statuat că *mens rea* necesară pentru această infracțiune este intenția, respectiv autorul, prin acțiunile sau omisiunile sale să fi intenționat săucidă o masă mare de persoane, prin uciderea la o scară largă, sau să supună în mod sistematic un număr mare de persoane la asemenea condiții de viață care vor conduce la decesul lor⁵³.

Dolus eventualis

Deși cerința principală a infracțiunilor este ca acestea să fie comise cu intenție – directă sau indirectă, din analiza articolului 7/6 cu privire la răspunderea individuală se desprinde concluzia că există două situații în care o persoană ar putea fi condamnată fără să fi avut cunoașterea necesară sau intenția⁵⁴. În baza, articolului 7/6(3) referitor la răspunderea

⁴⁷ *Krstić*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 495,

⁴⁸ A acționat cu intenția de a ucide persoane pe o scară largă sau a creat condițiile necesare care să ducă la exterminarea lor vezi, M.E. Badar, *Drawing Boundaries...*, *precit.*, , p. 332

⁴⁹ Acuzatul a acționat cunoscând că comportamentul său va duce la anihilarea unei mase de mări de oameni și se resemnează mulțumindu-se cu consecințele sale. Respectiv intenția indirectă din sistemul continental. M.E. Badar, *Drawing Boundaries...*, *precit.*, , p. 332

⁵⁰ *Idem*, *precit.*, , p. 332-333

⁵¹ *Stakić*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 260,

⁵² T.P.I.I., *Procuror c. Ntakirutimana*, cauza nr. ICTR-96-10-A și ICTR-96-17-A, Decizia în apel, 13 Decembrie 2004.

⁵³ *Stakić*, Decizia în Apel, *precit.* para 260; *Krstić*, în Decizia în Apel para. 225; *Popović et al*, *precit.*, para 801.

⁵⁴ W. A. Schabas, *precit.*, p. 1025,

individuală a superiorilor pentru infracțiunile comise de subordonații săi, cel dintâi este tras la răspundere pentru faptele celui din urmă dacă a știut sau avea motive să știe că subordonatul va comite o infracțiune sau a comis-o deja și superiorul nu a luat măsurile necesare și rezonabile pentru a preveni asemenea acte sau să-l pedepsească pentru cele comise deja; iar analizând art. 7(1) care prevede răspunderea individuală pentru faptele proprii, dacă a comis, instigat, ordonat sau în orice fel a ajutat și încurajat la planificarea, pregătirea sau executarea crimelor prevăzute de Statut, Judecătorii Tribunalului au conceput vestita Întreprindere Criminală Comună⁵⁵, ca modalitate de a condamna o persoană pentru infracțiunile comise de un grup sau în cadrul grupului, care a avut un scop sau un plan comun.

Sunt consacrate trei feluri de participare în cadrul Întreprinderii:

1. Toți participanții au acționat conform unui plan comun și au deținut aceeași intenție penală⁵⁶, specifică infracțiunii pe care o vor comite sau au comis-o⁵⁷.

2. Existența unui sistem bine stabilit (lagărele de detenție sau *concentration camps*) pentru acordarea de rele tratamente⁵⁸.

3. Extensia primei, care include răspunderea unui participant în baza Întreprinderii pentru o crimă care cade în afara scopului comun, dar care este o consecință naturală și previzibilă a infracțiunii din cadrul scopului comun⁵⁹. În ceea ce privește această ultimă modalitate, este necesar să existe previzibilitatea comiterii infracțiunii de către una sau mai multe persoane și ca acuzatul să-și fi asumat în mod voit riscul că infracțiunea va fi comisă. În plus intenția necesară primei categorii trebuie să existe și în acest caz⁶⁰.

Chiar dacă, în mod regretabil aceasta mai este încă utilizată de T.P.I.I., fiind un model cu destul de multe probleme, a fost respins de CPI și înlocuit de așa numitul co-autorat (co-perpetration) . Nici aceasta nu a fost fără probleme, datorită unei implementări, zicem noi greșite a teoriei germane a răspunderii pentru actele altuia, conform căreia x va răspunde pentru

⁵⁵ Prima cauză în acest sens: *Tadić*, Decizia în Apel *precit.*; Totuși trebuie menționat că, primul caz în care *scopul comun* a fost definit, a fost în cauza *Furundžija*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 210. Instanța a făcut diferența între *înlesnire și/sau sprijin*.

⁵⁶ *Popović et al*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 1021, *Kvočka et al*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 82; *Vasiljević*, Decizia în Apel, *precit.*, paras. 96–99; *Krnojelac* Decizia în Apel, *precit.*, paras 83–84; *Tadić*, Decizia în Apel, *precit.*, paras 195–225.

⁵⁷ *Popović et al*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 1022

⁵⁸ *Idem.*, para 1021, *Kvočka et al*. Decizia în Apel, *precit.*, para. 82; *Vasiljević*, Decizia în Apel, *precit.*, paras. 96–99; *Krnojelac*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 89; *Tadić*, Decizia în Apel, *precit.*, paras. 202–203.

⁵⁹ *Popović, et al*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para. 1021; *Stakić*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 65; *Kvočka et al.*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 83; *Blaškić* Decizia în Apel, para. 33; *Vasiljević*, Decizia în Apel, *precit.*, paras. 96–99; *Krnojelac*, Decizia în Apel, *precit.*, para. 89; *Tadić*, Decizia în Apel, *precit.*, paras. 202–204.

⁶⁰ *Popović et al*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 1030

actele lui z cu care nu este în relații, doar pentru că, este aliat cu y care la rândul său este aliat cu z.

În cazul superiorului⁶¹, pentru a răspunde pentru fapta sa de a nu fi prevenit sau pedepsit comiterea crimelor de către subordonați, acesta trebuie să fi avut cel puțin comanda *de facto* asupra lor, dându-i posibilitatea reală să fi prevenit și/sau pedepsit. Nu are importanță că infracțiunea a fost comisă anterior preluării de putere⁶² pentru că, în acest caz, va răspunde pentru nepedepsire. El va răspunde, în principal, pentru neîndeplinirea obligațiilor sale conform dreptul cutumiar și nu neapărat pentru participarea la comiterea infracțiunii⁶³. Superiorul va răspunde și pentru faptele proprii comise în baza articolelor cu privire la răspunderea individuală, în special în calitate de autor moral.

Cu privire la formele de participare, trebuie menționat că, din păcate, Statutul CPI numai prevede două forme, cea a planificării și cea a complicității, forme specifice autorului moral, *masterminded*-ului din spatele crimei. În încercarea de a suplini aceste lipsuri Camera de Primă Instanță a Curții a implementat conceptul de *Organizationsherrschaft* (un fel de autor din spatele autorului) în cadrul căruia autorul indirect va putea fi ținut răspunzător pentru faptele comise de autorul direct atâta timp cât există un control asupra crimei, exercitat în mod clar de către autorul indirect.⁶⁴

În ceea ce privește latura subiectivă, este necesar a fi demonstrat că deținea într-adevăr sau avea posibilitatea reală de a avea acele informații că subordonații săi comiteau sau erau pe punctul de a comite infracțiuni sau să dețină informații care să-l determine să investigheze și să concluzioneze că asemenea infracțiuni vor fi sau au fost comise⁶⁵.

Astfel, superiorul care nu a prevenit sau pedepsit comiterea infracțiunii sau, în ceea ce privește Întreprinderea criminală comună, persoana care făcea parte din acel grup, deși nici cel dintâi nici cel din urmă nu a comis în mod direct infracțiunea și nici nu a deținut intenția necesară, ar putea răspunde pentru un act sau omisiune comise sau omise în baza *dolus eventualis - recklessness*⁶⁶.

⁶¹ *Idem*, para 1033 – 1046, Aceasta temă a fost discutată cu altă ocazie

⁶² *Blaškić*, Decizia în Apel, *precit.*, para 870,

⁶³ *Popović et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.*, para 1034

⁶⁴ C.P.I., *Procuror c. Thomas Lubanga Dyilo*, cauza nr. ICC-01/04-01/06, Hot. Primei Instanțe 14 Martie 2012; para 332.

⁶⁵ Ambos, K., *Superior Responsibility, The Rome Statute of the International Criminal: A Commentary*, Vol. 3, pp. 823-872, Antonio Cassese, Paola Gaeta, John R. W. D. Jones, eds., Oxford, 2002, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972189, p. 816, *Popović et al*, TJ, *precit.*, para. 1033-1047.

⁶⁶ În acest sens, de exemplu, *Popović et al.*, Hot. Primei Instanțe, *precit.* para. 1020 – 1032.

Concluzii

Din cele enunțate mai sus cu titlu de exemplu nu se poate să nu se observe munca titanică depusă de către Tribunale și Curte în a defini, în cea mai bună măsură elementul moral al infracțiunilor care intră sub jurisdicția lor, și mai apoi în a stabili vinovăția unei persoane.

Fiind vorba despre infracțiuni de o mare gravitate, este normal ca elementul moral necesar să fi fost cel puțin intenția indirectă, iar pentru anumite infracțiuni intenția calificată să fie un element esențial și de neînlăturat. Era de așteptat ca, deși se cere în general comiterea infracțiunilor cu intenție – directă sau indirectă, să poată fi incidentă și *dolus eventualis* conform sistemului anglo-saxon – mai ales în cazul superiorilor, altfel aceștia neparticipând în mod direct la comiterea infracțiunii nu ar fi putut fi trași la răspundere, lucru de neconceput, ei fiind aceia care, după cum s-a demonstrat în trecut, au orchestrat comiterea respectivelor infracțiuni. În plus, cu privire la anumite crime prevăzute de statutului CPI, chiar dacă este prevăzut că, aplicabilitatea Elementelor constitutive ale Infracțiunilor este lăsată la latitudinea judecătorilor, fapt în contradictoriu cu articolul 30 în final, care statuează că este aplicabil dacă nu este prevăzut altfel în Statut sau Elementele constitutive ale Infracțiunilor, considerăm că acestea pot fi comise și cu forma *mens rea* a temerității.

Există totuși infracțiuni care cer în mod necesar existența standardului dublu a intenției, atât cea directă sau indirectă cât și cea calificată.

Considerăm că majoritatea problemelor apărute au fost și datorită diferenței de semnificație din cadrul celor două sisteme de drept – inducând câteodată în eroare în momentul aplicării teoriei la cazuri concrete. În privința formelor de participare, acestea presupun ca persoana care a fost, de exemplu, instigator sau complice, să fi deținut *mens rea* cerută de infracțiunea la care a luat parte.

În final, putem spune că era într-un fel de așteptat ca Statutul Curții Internaționale Penale să cuprindă definiția elementului moral.

INTRODUCERE	1
TITLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE	9
CAPITOLUL I. DREPT PENAL COMPARAT	9
1.1. Sistemele naționale.....	11
1.1.1. Sistemul de common-law: anglo-saxon și american.....	15
1.1.1.2. Englez (cunoscut și sub denumirea de sistemul <i>anglo-saxon</i> sau de <i>common-law</i>) ...	16
1.1.1.2.1. Intenția.....	17
1.1.1.2.2. Temeritatea (<i>Recklessness</i>)	19
1.1.1.2.3. Neglijența	20
1.1.1.2.4. <i>Wilful blindness</i>	22
1.1.1.3. Sistemul american	23
1.1.1.3.1. Sistemul <i>common-law</i> american	24
1.1.1.3.1.1. Intenția calificată (<i>Specific intent</i>)	25
1.1.1.3.1.2. Intenția generală (<i>General intent</i>)	26
1.1.1.3.1.3. Neglijența	27
1.1.1.3.2. Model Penal Code.....	28
1.1.1.3.2.1. Intenția directă.....	32
1.1.1.3.2.2. Voit (<i>wilfully</i>) și cu știință (<i>knowingly</i>).....	34
1.1.1.3.2.3. Temeritatea (<i>Recklessness</i>)	36
1.1.1.3.2.4. Neglijența	38
1.1.2. Vinovăția în sistemele de drept penal european.....	42
1.1.2.1. Vinovăția în concepția dreptului penal german	44
2.1.2.1.1. Vinovăția (<i>Schuld</i>)	44
1.1.2.1.1.1. Intenția (<i>Absicht</i>).....	45
1.1.2.1.1.2. Intenția indirectă (<i>Dolus indirectus, Dolus eventualis - Bedingter Vorsatz</i>)	46
1.1.2.1.1.3. Neglijența (<i>Fahrlaessigkeit</i>).....	48
1.1.2.2. Vinovăția în dreptul penal francez	49
1.1.2.2.1. Intenția.....	50
1.1.2.2.2. Dolul simplu și dolul agravat	52
1.1.2.2.3. Dolul determinat și dolul nedeterminat.....	52
1.1.2.2.4. Dolul eventual	52
1.1.2.2.5. Neglijența	53
1.1.2.3. Vinovăția în sistemul dreptului penal italian	53
1.1.3. Discuții finale, interpretări și concluzii	54
1.1.3.1. Intenția.....	54
1.1.3.2. Fapta comisă din culpă.....	55
1.1.3.3. Răspunderea strictă pentru fapta prevăzută de lege – <i>Strict liability</i> din sistemul common-law.....	56
Concluzii	57
CAPITOLUL II. SISTEMUL INTERNAȚIONAL PENAL	58
2.1. Elementele infracțiunilor internaționale.....	60
2.1.1. Condiția existenței caracterului internațional al infracțiunii	60
2.1.2. Structura infracțiunii penale internaționale.....	61

2.1.2.1. Elementul material	61
2.1.2.2. Elementul moral	64
2.1.3. Motive de excludere a răspunderii penale.....	68
CAPITOLUL III. ELEMENTE CONSTITUTIVE ȘI TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE	
ALE INFRAȚIUNILOR	
3.1. Fapta să fie prevăzută de legea penală	70
3.2. Caracterul nejustificat al faptei – Antijuridicitatea	71
3.3. Caracterul imputabil și vinovăția	71
3.4. Răspunderea subiectivă în dreptul internațional penal.....	72
3.5. Latura subiectivă	77
TITLUL II – INFRAȚIUNILE PREVĂZUTE DE STATUTELE INSTANȚELOR	
PENALE INTERNAȚIONALE.....	
83	
CAPITOLUL I. CRIME DE RĂZBOI (INCLUSIV INFRAȚIUNILE COMISE	
ÎMPOTRIVA LEGILOR ȘI CUTUMELOR DE RĂZBOI ȘI GRAVELE ATINGERI	
ADUSE CONVENȚIILOR DE LA GENEVA DIN 1949)	
86	
1.1. Definiție și prevederi legislative	87
1.2. Criterii generale pentru Crimele de Război	90
1.2.1. Criteriul 1. Existența unui conflict armat	90
1.2.2. Criteriul 2. Nexus (legătura) între actul individual și conflictul armat	91
1.2.3. Criteriul 3. Elementul moral	92
1.2.3.1. Cunoașterea faptuitorului cu privire la existența conflictului	93
1.2.1.2. Voința necesară	93
1.3. Crimele de Război - prevederi legislative.....	97
1.4. Unele Crime de Război și elementele constitutive conform jurisprudenței.....	104
1.4.1. Uciderea intenționată	104
1.4.1.1. Prevederile legislative	105
1.4.1.2. Elementele constitutive ale infracțiunii.....	105
1.4.1.2.1. Elementul material	106
1.4.1.2.2. Vinovăția	106
1.4.2. Fapta de a proceda la recrutarea și înrolarea copiilor în vârstă mai mică de 15 ani în forțele armate sau în grupări armate ori de a-i face să participe activ la ostilități	108
1.4.2.1. Prevederile legislative	109
1.4.2.2. Elementele constitutive	110
1.4.2.2.1. Elementul material	111
1.4.2.2.2. Vinovăția	113
1.4.3. Violul ca și crimă de război	117
1.4.3.1. Prevederile legislative	118
1.4.3.2. Elementele constitutive	118
1.4.3.2.1. Elementul material	120
1.4.3.2.2. Vinovăția	122
1.4.4. Cauzarea în mod voit de grave suferințe sau de a aduce atingeri grave integrității fizice sau sănătății	123
1.4.4.1. Prevederile legislative	124
1.4.4.2. Elementele Constitutive	124

1.4.4.2.1. Elementul material	125
1.4.4.2.2. Vinovăția.....	126
1.4.5. Distrugerea proprietății publice sau private care nu este sau nu este asociată cu obiective militare și Distrugerea extensivă și însușirea proprietății, nejustificată de necesitate militară și comisă în mod nelegal și arbitrar (prevăzut de art. 2. (d) St. T.P.I.I., 4 (d) St. T.P.I.R., similar St. C.P.I. art.8. (a) (iv)).....	128
1.4.5.1. Prevederile legislative	128
1.4.5.2. Elementele constitutive	129
1.4.5.2.1. Elementul material	129
1.4.5.2.2. Vinovăția.....	130
1.4.6. Distrugerea arbitrară a municipalităților, orașelor sau satelor, sau devastarea nejustificată de necesitate militară	132
1.4.6.1. Prevederile legislative	132
1.4.6.2. Elementele constitutive	133
1.4.6.2.1. Elementul material	133
1.4.6.2.2. Vinovăția.....	135
1.4.7. Ocuparea, distrugerea sau avarierea intenționată a instituțiilor dedicate religiei, carității și educației, artei și științei, monumente istorice, a pieselor de artă și științei.....	136
1.4.7.1. Prevederile legislative	136
1.4.7.2. Elementele constitutive	137
1.4.7.2.1. Elementul material	138
1.4.7.2.2. Vinovăția.....	138
1.5.1. Inducerea de teroare asupra populației civile.....	139
1.5.1.1. Elementul material și vinovăția.....	139
CAPITOLUL II. CRIME ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII	141
2.1. Conceptul de Crime împotriva Umanității.....	142
2.1.1. Definiția conceptului de Crimă împotriva Umanității	142
2.1.2. Elementul legal al infracțiunii.....	142
2.1.3. Elemente constitutive ale conceptului de Crime împotriva Umanității și aplicabilitatea acestora.....	143
2.1.3.1. Cele 5 condiții generale pentru existența conceptului de Crime împotriva Umanității – prezentare generală.....	145
2.1.3.2. Conflict armat. Conflict armat intern și conflict armat internațional.....	146
2.1.3.3. Conflictul armat și atacul	147
2.1.3.4. Condițiile constitutive ale Crimelor împotriva Umanității	148
2.1.3.4.1. Existența unui atac	148
2.1.3.4.2. Atacul trebuie să fi fost direcționat împotriva oricărei populații civile	149
2.1.3.4.4. Atacul trebuie să fi fost generalizat și/sau sistematic.....	152
2.1.3.4.5. Faptele acuzatului trebuie să fi făcut parte din acest atac	154
2.1.3.4.6. Făptuitorul trebuie să fi avut cunoștință de existența atacului generalizat sau sistematic direcționat împotriva populației civile și să știe că actele sale fac parte din acel atac.	155

2.1.4. Infracțiunile prevăzute de Statutele instanțelor internaționale care intră în categoria de Crime împotriva Umanității	158
2.1.4.1. Prevederile legislative	159
2.1.5. Asasinatul, omorul sau uciderea	159
2.1.5.1. Prevederile legislative	160
2.1.5.2. Elementele constitutive	160
2.1.5.2.1. Elementul material	161
2.1.5.2.2. Vinovăția	162
2.1.5.2.3. Legătura de cauzalitate între infracțiune, rezultat și elementele Crimei împotriva Umanității.....	163
2.1.6. Persecutarea.....	163
2.1.6.1. Prevederile legislative	163
2.1.6.2. Elementele constitutive	164
2.1.6.2.1. Elementul material	166
2.1.6.2.2. Vinovăția	167
2.1.7. Exterminarea	171
2.1.7.1. Prevederile legislative	171
2.1.7.2. Elementele constitutive	171
2.1.7.2.1 Elementul material	173
2.1.7.2.2.Vinovăția	174
2.1.8. Sclavia	175
2.1.8.1. Prevederile legislative și elementele constitutive	175
2.1.8.1.1. Elementul material	176
2.1.8.1.2. Vinovăția	178
CAPITOLUL III. GENOCIDUL	182
3.1. Etimologie.....	183
3.2. Genocidul: Crimă sau infracțiune - o problemă de terminologie.....	184
3.3. Definiție și prevederi legislative	185
3.4. Legea aplicabilă	188
3.5. Determinarea existenței Genocidului	189
3.6. Elementele constitutive ale infracțiunii de Genocid	193
3.6.1. Aspecte generale ale infracțiunii de Genocid.....	193
3.6.2.1. Obiectul juridic generic.....	193
3.6.2.2. Obiectul juridic specific	193
3.6.2.3. Obiectul material al crimei de Genocid	194
3.6.3. Subiecții crimei de Genocid	194
3.6.3.1. Subiectul activ nemijlocit.....	194
3.6.3.2. Subiectul pasiv	194
3.6.4. Subiect pasiv general.....	195
3.6.4.1. Definiția și caracteristicile esențiale ale grupului	195
3.6.5. Latura Obiectiva.....	203
3.6.6. Modalitățile normative prin care poate fi comis Genocidul.....	207
3.6.6.1. Uciderea membrilor grupului	207
3.6.6.2. Vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale privind membrii grupului;	209

3.6.6.3. Supunerea grupului cu intenție unor condiții de existență care să antreneze la distrugerea sa fizică totală sau parțială.....	211
3.6.6.4. Impunerea de măsuri vizând împiedicarea nașterilor în sânul grupului.	213
3.6.6.5. Transferarea forțată de copii aparținând unui grup în alt grup.....	213
3.6.7. Elementul subiectiv.....	214
3.6.8. Mobilul.....	222
3.6.9. Scopul.....	223
3.6.10. Cunoașterea ca o condiție a vinovăției.....	224
3.6.11. Formele și modalitățile infracțiunii de Genocid.....	229
3.6.11.1. Infracțiunea tip de Genocid.....	229
3.6.11.2. Tentativa – forma imperfectă a infracțiunii de Genocid.....	231
3.6.12. Incriminarea de sine stătătoare a actelor de participare la infracțiunea de Genocid.....	234
3.6.12.1. Complicitate la Genocid.....	234
3.6.12.1.1. Elementul material.....	235
3.6.12.1.2. Vinovăția.....	240
3.6.12.2. Conspirația în vederea comiterii Genocidului.....	241
3.6.12.3. Incitare directă și publică la comiterea Genocidului.....	245
3.7. Genocidul în Statutul Curții Penale Internaționale.....	248
TITLUL III. MODALITĂȚI DE COMITERE A INFRACTIUNILOR.....	251
CAPITOLUL I. MODALITĂȚI DE PARTICIPARE LA COMITEREA INFRACTIUNILOR	253
3.1. Autoratul.....	253
3.2. Autorul moral (indirect perpetrator).....	254
3.3. Planificarea.....	257
3.4. Instigarea și incitarea.....	261
3.4.1. Instigarea.....	262
3.4.2. Incitarea.....	268
3.5. Ordinul.....	269
3.6. Înlesnirea și sprijinirea (cunoscută sub denumirea de aiding and abetting).....	274
CAPITOLUL II. MODALITĂȚI SPECIALE - PLURALITATEA DE INFRACTORI.....	284
2.1. Inovația T.P.I.I.: <i>Joint Criminal Enterprise</i> (Întreprinderea Criminală Comună – denumită în continuare Î.C.C. sau Întreprinderea).....	284
2.1.1. Elemente constitutive a Î.C.C.....	287
2.1.1.1. <i>Actus reus</i>	287
2.1.1.2. Vinovăția.....	290
2.1.1.3. Extinderea articolului 7(1)/6(1) din Statutul T.P.I.I./T.P.I.R.....	293
2.2. Participația în Statutul C.P.I. (formă specifică de co-autorat, <i>co-perpetration</i>).....	297
2.2.1. Co-autoratul sau Participația directă (<i>co-perpetration</i>).....	297
2.2.2. Controlul asupra crimei (<i>Organisationsherrschaft - indirect co-perpetration</i>).....	305
2.2.3. Autorul indirect – autorul din spatele autorului.....	310
2.3. Răspunderea superiorilor.....	312
2.3.1. Vinovăția pentru omisiune.....	314

2.3.1.1. Răspunderea superiorului pentru omisiunea de a preveni și/sau pedepsi comiterea unei infracțiuni	318
2.3.1.2. Răspunderea pentru fapta proprie – ordin, incitare, înlesnire și/sau sprijinire.....	324
2.3.1.3. Pentru care mod ar trebui să răspundă superiorul în cazul în care ambele de mai sus sunt aplicabile?.....	326
CONCLUZII FINALE.....	328
BIBLIOGRAFIE	333
I. TRATATE, CURSURI ȘI MONOGRAFII.....	333
II. ARTICOLE DE SPECIALITATE	336
III. LEGISLAȚIE.....	341
IV. JURISPRUDENȚĂ.....	344
Curtea Penală Internațională	344
Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie.....	345
Tribunalul Penal pentru Ruanda.....	351
Alte hotărâri internaționale	355
Hotărâri naționale.....	355
V. SURSE ELECTRONICE	356